

Izaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2657 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4804

LETO—YEAR XXXVII Cena lista je \$8.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., TOREK, 13. FEBRUARJA (FEB. 13), 1945 Subscription \$8.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 31 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Konferenca "velike trojice" zaključena; brezpogojna predaja za Nemčijo v veljavi

Nacijske avtoritete oklicale stanje obleganja v Berlinu. Predmetja na vzhodni strani počiščena. Ruske armade presekale štiri komunikacijske zveze med Breslavo in Berlinom. Glavno mesto Spodnje Šlezije skoro obkroženo.—Kanadske čete pognale Nemce iz zapadnega dela Kleveja in prodrle deset milj daleč v Nemčijo skozi vrzel v Siegfriedovi liniji. Francozi ubili in ujeli 23.000 sovražnikov.—Nov bombni napad na tokijske industrijske distrikte

WASHINGTON, D. C., 12. febr.—Konferenca "velike trojice," ki se je vršila osem dni v Jalti na Krimu v Rusiji, se je zaključila s popolnim sporazumom glede končanja vojne in poveljnega miru. Poleg predsednika Roosevelta, maršala Stalina in premijera Churchilla so bili navzoči visoki državni in vojaški predstavniki vseh treh velisil, namizja Bela hiša.

Za Nemčijo je določena brezpogojna predaja. V kratkem se bo sklicala konferenca Združenih narodov za ustanovitev svetovne organizacije v dosegu ciljev splošne varnosti. Zunanji ministri se bodo sestali trikrat na leto. Stalin je pristal, da se organizira nova poljska časna vlada narodnega združenja.

Skupni komunikacijski "velike trojice" pravi, da v bodoče se bodo posvetovale vse tri velisile o vprašanjih, ki nastanejo v obojestranih in osrednjih državah.

London, 12. febr.—Radio Moskva pravi, da je bilo stanje obleganja oklicano v Berlinu in da je Hitler odredil obrambo prestolnice do konca, čeprav to lahko rezultira v popolnem razpadu. Predmetja na vzhodni strani Berlina so že počiščena. Civilisti so bili evakuirani in poslopja spremenjena v utrdbе.

Berlinska predmestja bodo tvorila prvo obrambno črto proti sovjetskim silam, katere so zbrane 31 milj vzhodno od Berlina. Londonski list Daily Herald poroča, da je akutno pomanjkanje živil v Berlinu in da ljudje stradajo.

Petnajst divizij elitne garde je zbranih v Berlinu. Poveljniki teh je general Sepp Dietrich. Rezervne formacije Gestapa, tajne policije, in uradniški nacistične stranke so bili mobilizirani za obrambo nemške prestolnice.

Zavezniški glavni stan je po radiu apeliral na Nemce in tuje delavce v Nemčiji, naj sabotirajo železniške komunikacijske zveze. Ustavljajo naj vlake z vojaškimi četami in potrebščinama in s tem olajšajo zavezniške operacije.

Moskva poroča, da so ruske armade presekale štiri komunikacijske zveze med Breslavo, glavnim mestom Spodnje Šlezije, in Berlinom. Breslava, osmo največje nemško mesto, ki ima 630.000 prebivalcev, je skoro obkroženo.

Sovjetske sile na severnem koncu vzhodne fronte so zasedle čez 500 mest in naselbin. Med temi sta Deutsch Krone in Maerisch-Friedland, komunikacijska centra.

Novo sovjetsko ofenzivo v Šleziji je naznanil maršal Stalin v povelju dneva. Ruske kolone se vajo proti Dresdenu, glavnemu mestu Saksonske, in Krakovskemu gorovju ob čehoslovakijski meji. Rusi so v ofenzivi, ki se je pričela pred štirimi tedni, prodrli 300 milj daleč zapadno od reke Vise na Poljskem.

Berlin poroča, da so Rusi udarli v Bielsko, železniško križišče, 17 milj od Tešnja, rudarskega centra, in 31 milj od Moravske Ostrave, čehoslovakega "Pittsburgha."

Paris, 12. febr.—Čete prve konadske armade so pognale Nemce iz zapadnega dela Kleveja, trdnjavskega mesta, in prodrle deset milj daleč v Nemčijo sko-

zi vrzel v Siegfriedovi liniji. Bitke od hiše do hiše so v teku v vzhodnem delu Kleveja.

Druge enote kanadske armade so v akciji proti sovražniku na obeh straneh Kleveja. Okupirane so Donsbruggen in Goch v prodiranju proti Reichswald. Poročilo s fronte citira izjave ameriških in angleških letalcev, da Nemci kopljejo strelske jarko in grade utrdbе na vzhodni strani reke Rene, 30 milj od Siegfriedove linije. Nemci so razdeljali ogromni jez Schwammeneau na južnovzhodni strani Aachena in voda je zalila nižine.

Enote druge britske, prve in devete ameriške armade so zbrane na ozemlju pri Pruemu in pripravljajo se za nove sunke proti nemškim silam, čete prve francoske armade pa v kotu južne Alzacije.

Manila, Filipini, 12. febr.—Ameriške oklopne in pehotne kolone so prekoračile reko Pampag in udrele v južne predele Manile, glavnega mesta Filipinskih otokov. Ostanek japonskih sil se obupno bori proti ameriškim silam, katerih operacije podpirajo bojna letala.

Japonske pozicije pri trdnjavi William McKinley in v bližini letališča Neilsa so tarča bombardiranja iz zraka.

Ameriške letalske trdnjave in bombniki B-29 so ponovno bombardirali tokijske industrijske distrikte. Bombe so padale na letalske tovarne kompanije Nekajima. Štiri tovarne te kompanije so bile razdejane v napadu. Ameriški letalci so v spopadu v zraku sestrelili 27 japonskih letal, sami pa so izgubili dva bombnika.

Sporazum med grško vlado in levičarji

Vprašanje preklica obsednega stanja

Ate, Grčija, 12. febr.—Uradno naznanilo, objavljeno danes zjutraj, pravi, da so člani grške vlade podpisali sporazum z voditelji narodne osvobodilne fronte. Upanje je, da bo konflikt, ki je vodil v civilno vojno, izravnano.

Sporazum določa med drugim, da mora biti razlika med ljudmi, ki so bili obtoženi zločinov, in onimi, ki so storili politične prestopke. Nobena levičarska grupa ali komunistična stranka ne dobi pozicije v kabinetu. Vlada ne bo prevzela odgovornosti za finančno škodo, povzročeno v času civilne vojne.

Vprašanje je še, kdaj naj se preklic obsednega stanja in kdaj politična amnestija stopi v veljavo. Pričakuje se, da bo tudi to vprašanje rešeno.

Razgovorov med člani grške vlade in reprezentanti levičarjev sta se udeležila tudi Reginald W. Leeper, britski poslanik v Atenah, in Harold Mac Millan, britski poslanik za Sredozemlje.

Grški desničarji še vedno vodijo kampanjo za popolno razbitje levičarskih grup. Ti so bili tepeni v bitkah z levičarji v času civilne vojne. Voditelji desničarjev sklicujejo protestne demonstracije proti levičarjem.

Roosevelt obišče Francijo?

Pravda komentira konferenco "velike trojice"

Paris, 12. febr.—Tu prevladuje mnenje, da bo predsednik Roosevelt obiskal Francijo in Italijo, ko se bo vračal domov s konference "velike trojice", katere se vrši v nekem kraju ob Črnem morju. Možnost je, da se bo posvetoval z generalom Charlesom de Gaulleom, predsednikom časne francoske vlade, glede teženj Francije in stališče Amerike napram tem.

Trdi se, da je De Gaulle razočaran, ker ni bil povabljen na konferenco "velike trojice" Ameriki ni vodila opozicije proti udeležitvi de Gaulle. General je zavzel stališče, da mora Francija imeti besedo na konferencah, na katerih se razpravlja o usodi Nemčije po porazu Hitlerjevih legij.

Moskva, 12. febr.—Pravda, glasilo komunistične stranke, je prvič komentirala konferenco "velike trojice". Objavila je članek s trditvijo, da so hiterjevi izgubili zadnjo trumfno karto. "Očitno je, da je bil že dosežen sporazum o načrtih zdrobitve nacistične Nemčije," pravi Pravda. "Voditelji Nemčije že vedo, da so izgubili vojno in da prihaja era obračuna. Njihovo upanje, da bodo zaneti razkol med zavezniški, se je izjalovilo."

Ogromni ameriški vojni stroški

Washington, D. C., 12. febr.—Federalni zakladnik Morgenthau je dejal, da je vojna stala Ameriko od japonskega napada na Pearl Harbor \$238.000.000.000. Davčna plačila krijejo 46 odstotkov sedanjih vojnih stroškov. Morgenthau je v svojem govoru po radiu, katerega je sponzorirala Ameriška delavska federacija, priporočal kupovanje vojnih nalogov in povečanje proizvodnje orožja.

BEDA IN TUGA V NEMŠKI PRESTOLNICI

Bombe razdejale skoro vsa vladna poslopja

ZIVILSKA KRIZA SE POOSTRILA

Stockholm, Švedska, 12. febr.—Švedski begunci, ki so dospeli v Malmo iz Berlina, so orisali bedo, tugo in opustošenje nemške prestolnice. Ti so trgovci in profesionalci, ki so bivali več let v Nemčiji. Med temi je mnogo pohabljenec in ranjenec.

Graf Folke Bernadotte, načelnik švedskega Rdečega križa in nečak kralja Gustava, je odletel v Berlin, da reši nadaljnje švedske državljane, ki se nahajajo tamkaj. Skoro o vsakem vlakcu, ki odrine iz prestolnice, pravijo, da je zadnji.

Mnenje prevladuje, da bo stanje obleganja kmalu proglašeno v Berlinu, nakar bo armada prevzela popolno kontrolo. Begunci so povedali, da policija ne more kontrolirati položaja. Živilska kriza se je poostрила, ker so zavezniški bombni napadi paralizirali promet.

Več tisoč ljudi je bilo ubitih in ranjenih v zadnjem zavezniškem bombnem napadu na Berlin. Trupla žrtev so pokopali v skupnih grobovih ali pa jih sežgali na gredah. Bombe, katere so vrgli ameriški in britski letalci, so porušile skoro vsa vladna poslopja. Mnogo ljudi je bilo ubitih v letalskih zavetjih kot posledica zračnega pritiska zaradi eksplozivnih bomb. Več berlinskih predelov je v razvalinah. Nacistična vlada je zasedla vse zaloge žita v Nemčiji, ker se je živilska kriza poostрила. Kmetje so bili pozvani, naj takoj izročijo žito, krompir in druge pridelke avtoritetam.

Odredba glede zasede žita je sledila drastičnemu znižanju odmerkov živil. Znižanje znaša 50 in več odstotkov. Situacija v Berlinu se je poslabšala zaradi navala beguncev. Ti prihajajo iz vzhodnih krajev Nemčije, katere ogrožajo ruske sile. Poročila govore o krvavih izgredih, v katerih je bilo veliko število ljudi ubitih in ranjenih. Naciji priznavajo, da je Berlin že mesto na fronti.

Člani češke vlade zapuste London

Dr. Beneš bo obiskal Moskvo

London, 12. febr.—Dr. Edvard Beneš, predsednik Čehoslovakijske, in člani ubežne vlade bodo kmalu zapustili London in odpotovali v vzhodno Čehoslovakijsko, kjer bo začel sedež vlade.

Na svoji poti v Čehoslovakijsko se bo Beneš ustavil v Moskvi, kjer se bodo vršila pogajanja glede vključitve dveh ali treh komunistov v vlado. On bo odpotoval v Moskvo v spremstvu Jana Masaryka, zunanjega ministra, in sedmih drugih članov ubežne vlade. Tam bodo konferirali z uradniki sovjetske vlade in reprezentanti češke nasebine v Moskvi.

V čehoslovakijski vladi niso bili nikdar komunisti. Beneš se je izrekel za vključitev komunistov zdaj v interesu poglobitve prijateljstva s sovjetsko vlado.

Reporterji pojdejo v Belgrad

Rezultat pogajanja z maršalom Titom

Rim, Italija, 12. febr.—Dva kanadska reporterja in eden dopisnik francoske uradne časniške agencije so dobili dovoljenje za prihod v Belgrad iz Italije, kjer se zdaj nahajajo. Pričakuje se, da bodo slično dovoljenje dobili tudi poročevalci ameriških in angleških listov.

Dovoljenje glede prihoda reporterjev v Belgrad je bilo izdano po sedmih tednih pogajanj med maršalom Titom, poveljnikom jugoslovanske osvobodilne armade, in uradniki zavezniškega glavnega stana v Sredozemlju. Reporterji so si nakopali jezo jugoslovanskih avtoritet v novembru preteklega leta, ko so odleteli iz Belgrada v Italijo in od tam poslali poročila svojim listom o položaju v Jugoslaviji.

Kljub naznanilu, da ameriški državni departament podpira poskuse, da balkanske države odpro vrata dopisnikom ameriških in angleških listov, so zavezniški krogi izjavili, da ne morejo poslati reporterjev v Rumunijo in Bolgarijo.

Domače vesti

Nova grobova

Bessemer, Pa.—Po dolgi in mučni bolezni nadihi, kateri se je pridružila še paraliza, je umrl Anton Zakrajšek, star 65 let in z Ilove gore, fara Kopanj. Prvič je prišel v Ameriko pred več kot 40 leti. Zapuščena žena in nečaka. Bil je član HBZ.—Dne 4. febr. pa je umrla Ivana Zakrajšek, članica društva 97 SNPJ.

V bolnišnici

Duluth, Minn.—V bolnišnici St. Mary's je bila operirana na vratu Helena Krall, članica društva 205 SNPJ. Člani jo lahko obiščejo.—V bolnišnici je še daljša mladenka Mary Shubitz, ki se je učila za bolničarko—večbati se ima še šest mesecev.

Novice iz Hutchinsona

Hutchinson, Pa.—Dne 30. jan. je odšel k vojakom Albert Juwan, član društva 683 SNPJ. Doma je zapustil ženo in hčerko. On je že petnajsti član tega društva pri vojaki. Njegov brat je že 21 mesecev preko morja; bil je v Severni Afriki in Siciliji, sedaj pa je nekje v Italiji.—Na tritedenski dopust je prišel Sgt. Albin Vrtačnik, ki se je po prihodu domov poročil s Catherine Marie Kosce iz Yukona. Oba sta člana SNPJ. Obilo sreče!

Akcija na Narodni dom

Beamsville, Ontario.—Med okoliškimi kanadskimi rojaki je v teku akcija, da si postavijo Narodni dom. V kratkem bo sklicana seja vseh rojakov, na kateri se bo o stvari razpravljalo.

Nov grob v Barberstonu

Barberton, O.—Tučak je umrl Stefan Somrak, star 72 let in doma od Velikih Lašč.

Iz Clevelanda

Cleveland.—Za srčno napako je umrl Joseph Lovšin, star 58 let in doma iz Dolenje vasi pri Ribnici. Bil je član društva 5 SNPJ in SDZ. V tej deželi je živel 34 let. Tučak zapuščena žena in devet otrok—štiri hčere in pet sinov (štiri pri vojaki).—Naglo je umrl Paul Draganič, star 48 let in doma iz občine Kalje na Hrvaškem. Zapuščena žena in sedem otrok (dva pri vojaki), kakor tudi brata.—Poročila sta se dr. Rudolph A. Antončič in Dorothy Svec.

Belgija dobila koalicijsko vlado

Vodja socialistične stranke novi premier

Bruselj, Belgija, 12. febr.—Achille van Acker, vodja socialistične stranke, je naznanil formiranje nove koalicijske vlade, ki je nasledila ono premierja Huberta Pierlota, katere je moral odstopiti zadnji teden pod pritiskom opozicije.

V novi vladi je šest katolikov, pet socialistov, štiri liberalci, dva komunisti in eden nestrančkar. Van Acker je dejal, da je to vlada narodne ednosti.

Socialisti v vladi so Acker, Paul Henri Spaak, Leon Emile Coelet, Ernest Rongvaux in Herman Vos. Katoliki so Henri Pauwels, Edgar De Bruyne, Louis Delvaux, Gaston Eyskens, Charles Dubus de Warffelle in Edward Conse. Liberalci so Auguste Buisseret, Adolphe van Labbens, Leon Mundeeler in Paul Kronacher, komunisti pa Albert Martens in Edgar Laland. Neustrančkar v koalicijski vladi je Albert Desmal.

Premier Koiso premešal kabinet

San Francisco, Cal., 12. febr.—Radio Tokio poroča, da je japonski premier Koiso premešal svoj kabinet, da utihne kritike. Odstavil je prosvetnega ministra Ninomija in ministra za javno blaginjo Hiroseja, na njuno mesto pa imenoval grofa Kodama in Katsurika Aikawa.

GREEN NAPADEL UNIJE CIO IN KOMUNISTE

Svarilo pred razkolom v delavskem gibanju

UMWA SE VRNE V FEDERACIJO

Miami, Fla., 12. febr.—William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, je udaril voditelje unij Kongresa industrijskih organizacij in jih obdolžil, da so se pridružili ruskim komunistom v podpiranju načrta glede ustanovitve konkurenčnega mednarodnega delavskega gibanja. Povzroči hočejo sličen razkol med delavci kot so ga v Ameriki z ustanovitvijo CIO.

Green je izrekel obdolžitve na podlagi poročil iz Londona, kjer se vrši zborovanje voditeljev unij iz zavezniških držav. ADF je odklonila povabilo, naj pošlje delegate na to zborovanje, zaradi navzočnosti reprezentantov ruskih strokovnih unij. Njeno stališče je, da ruske unije niso avtonomne, temveč le orodje sovjetske vlade.

Voditelji ADF so izjavili, da bi morala zborovanja sklicati Mednarodna zveza strokovnih unij, v kateri so vključene unije ADF in unije Britanske kongresa. Green je na sestanku s časnikarji ponovil trditve, da so se voditelji unij CIO pridružili ruskim komunistom, da povzročijo razkol v mednarodnem delavskem gibanju.

Vodilni reprezentanti CIO na zborovanju v Londonu so Sidney Hillman, R. J. Thomas in Reid Robinson.

Člani eksekutivnega sveta ADF, zbrani na svoji seji v Miami, bodo ta teden odločili glede vrnitve rudarske unije UMWA, katere predsednik je John L. Lewis, v federacijo. Ugodna akcija se pričakuje.

Trdi se, da je Lewis odgovoril na pismo eksekutivnega sveta, naj poda spisano izjavo z zagotovilo, da se bo držal zaključkov tega sveta glede izravnave jurisdikcijskih sporov. Zavezniški sporazum je bil dosežen na konferenci med Greenom in Lewisom v Washingtonu, ki se je vršila pred sejo članov eksekutivnega sveta ADF. S tem so bile odstranjene glavne ovire glede vrnitve UMWA v federacijo.

Izgredi v ujetniškem taborišču v Angliji

London, 12. febr.—Dva nemška vojna ujetnika sta bila ubita, pet pa ranjenih v ujetniškem taborišču v severozapadni Angliji, v katerem so nastali izgredi. Izgredi so sledili poročilom o ruskih zmagah na vzhodni fronti.

Borba za kontrolo unije CIO

Peoria, Ill., 12. febr.—Uradniki unije United Farm Equipment & Metal Workers so prevzeli kontrolo nad krajevno unijo v borbi za kontrolo z unijo avtinskih delavcev. Obe organizaciji sta včlanjeni v CIO. Pet uradnikov krajevnega unije je bilo izključenih, osem pa suspendiranih.

Podmornica potopila 14 japonskih parnikov

Washington, D. C., 12. febr.—Mornarični departament je razkril, da je ena ameriška podmornica potopila 14 japonskih parnikov. Častniki in člani posadke so bili odlikovani.

Leteče bombe ubile 585 ljudi v Londonu

London, 12. febr.—Ministrstvo za notranjo varnost poroča, da so nemške letajoče bombe ubile 585 ljudi, ranile pa 1629 v Londonu v januarju. Povprečno so ubile 19 in ranile 52 ljudi dnevno.

Himmlerjevo podzemlje...

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (Iaven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Zadružništvo v Rusiji

Ko je ruska vlada leta 1935 likvidirala vse zadruge po mestih in jih spremenila v državne trgovine, je bil v zunanjem svetu napravljn vtis, da je enaka usoda zadela tudi konzumne zadruge po deželi. Da je bil ta vtis napačen, je razvidno iz poročila delegacije angleških zadrugarjev, ki so se nedavno vrnili iz Rusije, kjer so študirali zadržno gibanje.

Kot poroča tednik Cooperative Builder, je bila ta delegacija zelo presenečena in navdušena o tem, kar je videla v Rusiji. Zanimala se je predvsem za zadržno gibanje in se vrnila iz dežele sovjetov z zanimivimi informacijami. Na podlagi teh informacij sklepa ta zadržni list, da je možnost, da bo ruska vlada zopet spremenila svoje smernice glede zadržnega gibanja in mu dala prosto pot za razvoj tudi v mestih.

Razlog za ta korak naj bi bil v tem, ker so se zadržne prodajalne izkazale bolj uspešne in učinkovite (efficient) kot pa državne trgovine. "Eno prvih vprašanj, ki se je pojavilo v naših mislih," pravi poročilo delegacije, "je bilo, ako se ne pripeti kdaj v bodoče, ko se bo podeželsko-zadružništvo razvilo do zadostne mere, da bo prišla država in ga prevzela."

"Ampak v naše veliko zadoščenje smo izvedeli od takih ljudi, ki gotovo vedo (od visokih sovjetskih funkcionarjev), da je veliko večja možnost, da se bo zgodilo obratno: da se bo zadržna organizacija razmahnila z dežele v mesta, ne pa državne trgovine na podeželje. Ljudje, ki so nam dali te informacije, so dejali, da so zadržne organizacije bolj sposobne (efficient) na polju distribucije. Informirani smo bili, da so bile zadruge že v letih 1921-1922, ko so bili najtežji časi, bolj "efficient" kot so danes državne trgovine."

Delegacija dalje pravi v svojem poročilu, da se je prepričala, da so tudi ruske zadruge demokratične na vsej črti. Na deželi sploh ni drugih trgovin kot zadruge in so ljudje prisiljeni v njih kupovati, "toda članstvo je svobodno in nihče ni prisiljen postati član. Splošno je tudi uveljavljeno pravilo: vsak član en glas. Člani direktorija so izvoljeni na občnih sejah članstva s tajnim glasovanjem."

V veljavi so tudi drugi principi ročalskega zadružništva. Načelo plačevanja odjemaljskih popustov je v pravih vseh zadrug, toda ta izplačila so omejena na 20% čistega prebitka. Deset odstotkov denarja v sklad za razvoj, 15% za gojenje kulture, 5% za izobrazbo, ostalih 50% gre pa v rezervo. Na kapital (delnice) ne plačujejo nobenih obresti. Prodaja se samo za gotovino in vsakdo lahko postane član brez ozira na politično ali versko prepričanje.

Centrosojus, centralna nakupna zadruga (s produkcijo se zadruge ne pečajo, ker ta je vsa v področju vlade), ne plačuje nobenih dividend. Svoj prebitke porabi za podporo zadrugam za gojenje kulture in vzgoje, čemur rusko zadržno gibanje posveča veliko pozornost po izjavi delegacije.

Tudi sam Centrosojus posveča veliko pozornost organizaciji, "efficiency" in vzgoji svojega učiteljskega osebja. V ta namen vzdržuje tri kolegije, v katerih študira 950 oseb; dalje 42 tehničnih šol s 8766 učencev, kakor tudi 47 drugih tečajev s 5080 učencev. Centrosojus bo odprl tudi šolo za treniranje zadržnih učiteljev. Delegacija je posetila eno teh šol, v kateri je 125 učencev. Tečaj traja dvanajst mesecev.

Delegacija dalje pravi v svojem poročilu, da je v okupiranih krajih tudi zadružništvo utrpelo velike izgube. Število članov je padlo od 38 na 28 milijonov, letni promet v zadržnih trgovinah pa od 42 na 22 milijard rubljev. Do sedaj ugotovljena škoda na zadržni in imovini v polovici krajev, ki so bili okupirani po Nemcih, se ceni na dve milijardi in 500 milijonov rubljev.

Te informacije bodo zanimale tudi ameriške zadrugarje in druge, ki so bili pod vtisom, da je ruska vlada leta 1935 poddržila vse zadruge. Zanimiva je posebno izjava visokih sovjetskih funkcionarjev o možnosti, da bo vlada zopet odprla vrata zadržnemu razvoju v mestih, "ker so se zadruge izkazale bolj "efficient" kot so državne trgovine." Take izjave bi v Rusiji ne podal noben visok funkcionar, ako bi ne bil gotov, v katero smer veter piha.

Nova maska klanovcev

Antisemitizem je glavna struna na zverženi harfi nacijskega rasnega sadizma. Ves Hitlerjev aparat od vsega svojega začetka z vso močjo udriha po tej sadiščni struni, s katero je zastrupil milijone Nemcev. Pod to masko je tudi izvršil svoja najbolj ogabna zločina.

Antisemitizem seveda ni Hitlerjeva iznajdba; ta barbarizem je že star kot je staro "šidovsko" vprašanje. Antisemitske pogrome je pridno uprizarjala carska Rusija; širila jih je tudi na Poljskem in zanesla v Rumunijo. Sovražnost proti Judom je dolga stoletja širila tudi rimska cerkev, "ker so križali Sina božjega"—k sreči tega greha danes ni kriva.

Zadnja leta antisemitizem močno dviga svojo pošastno glavo tudi v tej deželi. V mnogih mestih—posebno na vzhodu—je ta strup zajel tudi mlade pobaline, ki uprizarjajo rasi vandalizem—v New Yorku, Pittsburghu etc. etc. V Chicagu pa je bila pred dobrim letom organizirana kot korporacija "Gentile Cooperative Association" za širjenje antisemitskega strupa.

Višji sodnik Joseph A. Graber je nedavno odzval čarter tej skupini rasnih sadištov, katere je primerjal s klanovci, srebrnosrajčniki in sličnimi bigotskimi skupinami. Ta "zadržna" (!) zveza se specializira na širjenje svojega strupa predvsem med male trgovce in druge biznismene. Priznanje Trgovski zbornici v Rockfordu, ki je obsojala strup teh novih klanovcev in ga označila za sabotažo.

Glasovi iz
naselbinNA JUGOSLOVANSKEM
ZBOROVANJU

Bellingham, Wash.—V nedeljo, 21. januarja, sem se udeležil zborovanja, ki se je vršilo v svrbo pomoči Jugoslaviji v Seattleu, Wash., 98 milj od Bellinghama. Kolikor sem mogel ugotoviti na zborovanju, Slovenci ne sodelujejo s tem komitejem, kajti zborovanja so se udeležili večinoma Dalmatinci in Hrvatje ter dva Slovenca, oba člana SNPJ. Prvotno sem mislil, da sem edini Slovenec, na koncu zborovanja pa me pozdravi neki človek in pravi: "Ne bi vedel, kdo si, toda ko si v svojem govoru omenil SNPJ, sem si takoj mislil, da si oni dopisnik iz Bellinghama—jaz pa sem Peternel iz Rentona. Si videl moj dopis v Prosveti?" In tako sem ugotovil, da dva dva Slovenca na zborovanju.

Da sem šel na zborovanje, je bil slučaj. Zastopal nisem nikogar, ker me ni nikdo pooblaštil, sicer pa ni bilo govora o društvenih zadevah, temveč le o pomoči jugoslovanskemu narodu. Na zborovanju sem vprašal za besedo in podal sugestijo, kako pridobiti prispevke. Moja izvajanja so odobraval in sprejel moj predlog, dasiravno so prvotno sprejeli drug predlog.

Najprej moram omeniti, da je bilo na zborovanju pojasnjeno o velikih stroških, ki jih ima odbor z reklamo in agitacijo za jugoslovansko stvar. V Prosveti z dne 15. januarja ste videli, da je prispeval in nabral rodoljub Bez in njegova žena \$25,000. Ta odbor je v zvezi z Adamičem in kakor sem videl črno na belem, je izvršil ogromno delo. Razdali so dva tisoč Adamičevih knjig "My Native Land" vplivnim osebam kot so kongresniki, državni senatorji, odvorniki in drugim. Tiskovine, radiogovori—vse to stane veliko denarja. Delo za svobodno, federativno Jugoslavijo je zelo težko, posebno spričo "revolucije" kralja Petra...

Med odličnimi osebami, zagovorniki svobodne Jugoslavije, ki so nastopile na zborovanju, so bile tudi državni senator Robertson, zvezni senator Magnuson in neki radijski komentator, čigar ime pa sem pozabil. Slednji je temeljito razložil svetovne politične zapreke in priporočal predvsem, naj strmo vse sile in se upremo fašističnim nakanam, ki so na delu, da porušijo narodno svobodo ne samo v Jugoslaviji in Balkanu, pač pa po vsem svetu.

Po govorih so se pričele debate, kako priti do denarja. Končno je bil sprejet predlog, da mora vsakdo plačati \$5 na leto in postane član komiteja. To me je vznemirilo. Nisem se mogel več premagovati. Za ubogih pet dolarjev in toliko ceremonij. Mnogi bi gotovo radi prispevali več, ampak če se postavi tako mejo, se je bode nekateri poslužili in drugi jim bodo sledili.

Nisem noben govornik, kljub temu sem povedal svoje mnenje. Povedal sem, da tako majhna članarina ne bo pokrila stroške in stavl sem predlog za \$100 članarine ter dal \$100 kot delež mojega prispevka za l. 1945. Med

drugim sem tudi dejal: "Če oni tam gladujejo in zmrzujejo in umirajo, da branijo njih sveto zemljo in narodovo čast pred sovražnikom, je \$100 za moža, ki izhaja iz tega naroda, za današnje čase malenkost. Denar ne dajam zato, da bi takaj sebe poviševal, pač iz spoštovanja do svoje matere, kateri ostanki počivajo v oni zemlji."

Govoril sem seve v angleščini, ker so sploh vsi govorili angleščino. Poudaril sem tudi, da sem čital v časopisu, da sta mister Bez in njegova žena darovala in zbrala 25 tisočakov in da mu moramo biti hvaležni na način, da podpremo akcijo s tem, da vsak član komiteja plača \$100 članarine.

Mr. Bez, ki je predsedoval zborovanju, je bil zadovoljen z mojo sugestijo in oni, ki je poprej predlagal \$5, se je takoj oglašil in dejal: "Če je pa tako, umaknem svoj predlog."

V začetku dopisa sem omenil, da je bil slučaj, da sem šel na omenjeno zborovanje. Mislim sem si, v Prosveto stalno pišem, zakaj ne bi poskusil kaj napisati za naš angleški lokalni list. Toda o čemu drugem naj pišem kot o Jugoslaviji! Odločim se malo vznemiriti čitatelje Bellingham Herald s prošnjo za darove za Jugoslavijo. Vzajemno v roke in Kernov besednjak in pričnem pisati. Ko sem zgotovil, oddam na pošto, misleč, saj bo šlo v urednikov koš. Pa ni šlo! Moj članek je bil priobčen. Ko so Dalmatinci in Hrvatje čitali članek v časopisu, so me obiskali in povabili na omenjeno zborovanje. Potem so prišli tudi na našo društveno sejo, ampak članstvo je bilo bolj mrzlo. Koliko in kdo je kaj daroval, ne vem. Samo to vem, da sta šli dve darovalki okoli članov. Malo pa je tudi krivo dejstvo, da nas nekaj loči. Čeprav gre za isto stvar in jo tudi Adamič podpira, mislim, da naši člani ne zaupajo, ker prispevke ne priobčajo v Prosveti. Kakor razumem, oni ne objavljajo imena prispevate-

ljev niti v svojih časopisih, kakor to delamo Slovenci. Tudi o tem sem mislil na shodu oz. zborovanju, ampak je delikatna reč, zato nisem ničesar omenil. Uveril pa sem se, da je njihov uspeh, tudi uspeh Slovencev. Stvar gre zelo na levo in za veliko demokracijo! Sicer pa naglašam: Ne bodimo malenkostni! Ne cepimo dlak. Ne podirajmo! Če si mož, bodi mož, ali pa stopi na stran... Mi moramo vedeti, da bodo v vseh hrvaških mestih, ali pa so že, uposleni tudi Slovenci. Narod v Jugoslaviji je danes precej pomešan. Kar ni Hitler pomešal, je pa Titova armada.

George Gornik.

VEST O SORODNIKIH
IN DRUGO

Strabane, Pa.—Prejela sem pismo od ameriškega vojaka, ki je sin slovenskih staršev. On je z ameriško armado v Italiji in po naključju je prišel v dotiko s Slovenci iz vasi Dane pri Sežani. Seznanil se je z mojo sestro in njeno družino v nekem italijanskem mestu, katerega so zavzeli

Angleži skupno z Američani. Katero je to mesto, v pismu ne pove. Pošiljam vam to pismo v priobčitev v Prosveti. Ta slovenski mladenič piše lepo slovensčino, za kar mu gre vsa čast. Pismo je datirano 17. decembra l. 1944 v Italiji in se glasi:

"Draga gospa!

Čudno se Vam bo zdelo, kdo Vam piše, toda kmalu boste zvedeli, kdo sem. Jaz sem bil rojen v Ameriki in sem slovenskih staršev sin. Sedaj sem ameriški vojak in se nahajam v Italiji.

Po velikem naključju sem se srečal z Vašo sestro Antonijo, njenim soprogom Francem in hčerko Elko. Elka je že velika, stara 18 let. Vaša sestra je bila silno vesela, ko smo se spoznali in srečali, kajti jaz Vam lahko pišem in poročam o njih. Vaša sestra Vam sporoča, da so oni veliko hudega pretrpeli pod fašizmom. Ako bi Vam mogla pisati, bi imela veliko povedati, toda sedaj ne smem, a upa, da bo prišel čas, ko bo lahko vse povedala. Odkar so v ta kraj prišli Američani in Angleži, se jim godi bolje. Dobijo dovolj jesti in jim v splošnem pomagajo zato, ker so Slovenci. Oni so zelo hvaležni Američanom in Angležem, ker jim pomagajo.

Vaša sestra mi je dala tudi te slike, naj jih Vam pošljem, da jih boste imeli v spomin. Tudi ona bi rada imela nekaj slik od Vas, ako jih morete poslati. Kadar odgovorite, naslovite pismo na moj naslov in prav tako slike in jaz jih bom oddal Vaši sestri.

Vaša sestra bi rada vedela o Vašem sinu in če je pri vojaki in kje se nahaja. Ako se nahaja v Italiji, mi pošljite njegov naslov in mogoče ga bomo imeli priliko videti.

Vaša sestra Vam tudi sporoča, da ni videla svoje rojstne vasi že dve leti, zato ne ve, kako se imajo doma. Sedaj pa Vam želim vesele božične praznike in veselo novo leto v upanju, da se kaj kmalu vidimo. John Lonchar."

Na koncu pisma pa je še nekaj vrstic pripisala moja sestra Tončka.

Sedaj pa bom nekaj besed napisala o sebi, mojemu rojstnemu kraju in o sinu.

Doma sem iz Dan pri Sežani. Od mojega rojstnega kraja do Trsta je dve uri in pol hoda. V Trstu sem služila, zato mi je dobro znan. S Krasa smo pogosto hodili v Trst prodajati zelenjavo in drugo sadje. Trst je veliko in imenitno mesto. Tudi jaz želim, da bi primorski Slovenci prišli pod Jugoslavijo, da bi se vsi Slovenci zedinili in govorili slovensko. Upam, da se bodo popolnoma otresli fašizma in Italijanov, kajti noben primorski Slovenec neče biti pod Italijo, ker so Italijani tako grdo postopali s Slovenci. Še tedaj, ko sem bila še jaz doma, so nas grdo gledali.

Moja sestra Tončka je bila v Trstu poročena, kjer je delal njen mož. Ko pa je zavladal fašizem, je bil prestavljen v Milan, pozneje pa v neko drugo italijansko mesto. Od tedaj nisem nič več slišala o moji sestri in njeni družini, dokler nisem prejela tega pisma. Bila sem zelo presenečena in srečna, ko sem prejela pismo in slike od sestre, njenega moža, njune hčerke Elke in sliko hčerke mojega brata. Zelo, zelo me je razveselilo sporočilo, da so živi in zdravi. Samo sestra nič ne ve o mojem do-

Smrt na bojišču. . . Skriti nacisti so upihnilli luč življenja nekemu ameriškem polkovniku, ki leži poleg svojega tanka v Belgiji, ki je zdaj zopet očičena sovražnika.

mačem kraju, ker ni bila tam že dve leti. Ubogi naši ljudje so povsod preganjani. Ker ni bila doma že toliko časa, ne ve, ali je brat in njegova družina živa ali ne.

Moja sestra bi rada vedela, kje se nahaja moj sin. On je v armadi že od 14. septembra l. 1942. Vojščine se je učil v Savannah, Ga., od tam pa je bil prestavljen v Florido, potem v New Jersey. Iz Floride je prišel na dopust za pet dni, a bil je doma komaj tri dni in so ga klicali nazaj. Potem pa je šel kmalu čez morje na Islandijo. Tam je bil leto in pol. Večkrat mi je pisal, da bo prišel na dopust za božične praznike, toda nisem verjela, da bo res prišel. Potem pa so se ustavila njegova pisma in bila sem prepričana, da je na potu domov. Mislim, da me bo presenetil in prav tako moja hčer, a me ni, kajti pisma, naslovljena nanj, so prišla nazaj in na njih je bil napisano "Furlough," in tako sem vedela, da pride.

Zelo težko sem pričakovala njegovega prihoda. Končno sem ga zopet videla po dveh letih. Zelo, zelo je bil vesel in srečen, ko je bil zopet po dolgem času v domači hiši. Dejal je: "Mama, zelo sem srečen, da te zopet vidim in ostale!"

Na dopustu je bil mesec dni. Ko se je bližal konec dopusta, je bil zelo žalosten in zraven mene tolažil, naj nikar ne gočem, da bo kmalu zopet prišel domov. In res je prišel domov čez dva dni in ostal na dopustu še nadaljnjih 13 dni. Bil je jako vesel in povsod so ga povabili na dom, tako da je bil vedno zaposlen. Celo v Clevelandu je šel in v druge kraje. On je bil rojen v Clevelandu. V Clevelandu so ga zelo lepo sprejeli, zlasti pa Charles Čeh in njegova žena. Bil je ves čas pri njih in oni so mu dali dobro postrežbo. Čehovi so naši stari prijatelji in smo se poznali še v stari domovini. Oni so iz Sežane na Primorskem. Na tem mestu se jim želim najiskrenejše zahvaliti, prev tako družini, ki so postregli mojemu sinu.

Ko se je poslavljaj moj sin drugič od doma, je bil bolj prebrisan kot prvič. Da ne bi jokali, je dejal, da bo prišel zopet domov za božične praznike in mi smo mu verjeli. Jaz nisem vedela, da je pustil dosti obleke doma, a hčere so vedele, pa mi niso hotele povedati, ker so se bale, da bom preveč jokala. Odsel je zopet čez morje in zastoj sem čakala njegovega prihoda za božične praznike. Vsi smo bili pri mizi, samo njega ni bilo. Hudo mi je bilo in na skrivaj sem se zjokala, da me niso videli domači. Tedaj, ko sem ga pričakovala domov, se je on vozil po morju. Voznja je trajala skoraj mesec dni. Čakam in čakam, a njega ni bilo in prav tako njegovih pisem. Dne 19. januarja pa sem končno prejela pismo. Pisal je, da je došel 17. januarja nazaj na Islandijo.

Na Islandiji mu ne ugaja, ker je tamkajšnje vreme zelo viharo in velik mrz. Poleti pa sije sonce do treh zjutraj, tako da lahko pismo piše ob treh zjutraj pri dnevnih svetlobi. On je ved-

no želel, da bi bil poslan v Italijo, v okolico Trsta, da bi lahko šel pogledat moj rojstni kraj, njegovega strica, teto in ostale sorodnike. Ne vem, če si mu bodo uresničile želje. Rada bi videla, da se mu bi.

Čitam v časopisih o naših slovenskih partizanih. Zelo sem ponosna na naše partizane. Prišel bo čas, ko bodo dobili plačilo za svoj trud in požrtvovanje. Živijo slovenska zemlja, naša stara domovina in da bi bila kaj kmalu osvobodena izpod nacifašizma.

Iz naše naselbine je bilo ubitih že več slovenskih mladeničev in mnogo jih tudi pogrešajo, nekateri pa so ujetniki v Nemčiji. Obžalujem vse uboge matere, ki so izgubile svoje drage sinove. Vem, kako je hudo, ko potrkajo na vrata in prinese sporočilo, da se je kaj hudega zgodilo s sinom.

Upajmo, da bo vojna kaj kmalu končana. Tudi prvo vojno sem občutila, ker je primanjkovalo mnogo potrebščin. Končam in pozdravljam vse čitatelje Prosvete.

Louise Kocian.

MALO ODGOVORA
KRITIKOM

Sharon, Pa.—Tudi jaz se že dolgo pripravljam, celih šest let, da bi kaj napisal v Prosveto, a vedno izgubim pogum, ker sem se že odvalil pisanja. Meni bolj pristojna kramp in lopata kot pero; posebno zdaj, ko moram vsak dan odmetavati sneg, da ne ostane odmrznjen od ostalega sveta.

Naročnik Prosvete sem že petnajst let, čitam pa jo že 24 let. Tone Žganjar piše, da Prosveta ni več to, kar je bila pred leti. To je res, kajti sedaj imamo drugačne čase, mi pa moramo iti naprej z duhom časa. Na prvi strani so poročila o bojiščih in o kaj drugih poročilih in novic. To je na mestu. Na drugi strani so dopisi, poročila o prispevkih za staro domovino in uredniški članek. Moje mnenje je, ako darovalec zahteva, da je njegovo ime priobčeno v listu, mu tega Prosveta ne more odkloniti, kajti list je ustanovljen na svobodni podlagi.

Mogoče bo kdo rekel, glej ga, kako si želi, da bi bilo njegovo ime v listu, toda temu ni tako. Jaz nisem še nikoli odklonil nabalca in vedno dam po svoj moči za naše krvave brate in sestre v križani Sloveniji. Moje mnenje je, ker ni mogoče vsem enako ustreči in ker je list res premajhen, v tem kritičnem času, da bi revidirali imena vseh darovalec, kdor je že dal in kdor bo še dal, in nabiralci naj pošljejo imena v urad in prav tako vsote prispevkov in tam naj čakajo rekordi, dokler ni konca te Golgote. Po vojni pa bi lahko nekaj izdal Prosvete posvetili izključno temu delu, tako da bi bilo vsem ustreženo. Imenik bi potem lahko poslal tudi v Jugoslavijo, če bi bilo potrebno.

Kar se tiče pa uredniških članov, so po mojem mnenju zdaj boljši kot prej; tudi pod prejšnjim urednikom bi bili dobri, ako ne bi bilo v njih toliko strahu pred Stalinom. Tudi Tito je malo strašil.

Prosveta seveda nima monopo-

Italijanski gerilci gazi po debelem snegu v gorovju blizu Francije, kjer zasledujejo nemake in domače fašiste.

Kaj nam je povedal fuehrer?

Napisal Donald Bell

Dan pred dvajseto obletnico nacističnega prevzeta oblasti so naznanili nacisti, da ne bo nobene proslave in da ne bo nobenega Hitlerjevega govora. Potem so pa kar naenkrat preklicali te izjave in napovedali, da bo Hitler govoril ob četrti na šest popoldne. Zakaj to kolebanje?

Že po prvih treh stavkih, katere je izpregovoril govornik na radiu, sem prepričan, da je to pravi Hitler. Poslušal sem njegov govor večkrat, da bi zadobil popolno gotovost, in mislim, da ne more biti nobenega dvoma o tem, da je bil zares pravi Hitler. Tudi nekateri begunci, ki so ga poslušali, so bili tega mnenja. Bil je Hitlerjev glas in njegova frazeologija—čisto drugačno oboje od onega, kar smo slišali na novega leta dan.

Takrat sem bil prepričan, da ni govoril pravi Hitler, kajti glas je bil preveč civiliziran, nekako preveč gojen. Danes sem še bolj prepričan o tem, da ob novem letu ni bil Hitler tisti, ki je govoril. V tako kratkem roku se ni mogel nikdo tako radikalno spremeniti kot se je ta Hitler od 31. decembra pa do 30. januarja.

Na žalost je treba tudi priznati, da je bil Hitler, pravi Hitler, ki je govoril 30. januarja, v svoji najboljši formi—tako glede izgovora in naglasa kot v pogledu vsebine govora. To ni bil zlomljen duh, niti potrjen in skrivljen mož. Bil je zopet demagog velikega kova. Mi tukaj seveda ne moremo vedeti, da-li je dobil kakšno posebno injekcijo predno je stopil pred mikrofon, toda po mojem mnenju Hitlerjev prepovedni posledica zdravniške nege. Prepoved pa je bil, kajti če pogledamo nazaj, vidimo, da je zadnjič govoril dne 20. junija, na dan tistega takozvanega atentata na njegovo življenje. Govor, katerega so bili napovedali za 9. november, je bil preklican, tako da je mesto njega Himmler prebral proklamacijo, o kateri trdi Goebbels, da je bila Hitlerjeva. Od tega dne naprej je bilo mnogo govoric o Hitlerju, in Goebbels in Himmler sta brez dvoma uprizorila ob novem letu svoje malo igrano, da pomirita razburjene duhove. Zdaj, komaj mesec dni pozneje, pa je pravi Hitler zopet na pozorišču.

Kako objasniti ta dejstva? Najbolje se mi zdi, analizirati Hitlerjevo mentaliteto in politično vsebino njegovih zadnjih govorov. Ta analiza nam bo pokazala mnogo—kako se bo končala vojna in kaj nameravajo storiti Nemci po vojni.

Hitler je lani poleti in v jeseni najbrže živčno propadel in se duševno popolnoma zrušil. Sprejeto je, da bo močnejša mašina, katero je bil sezidal, popolnoma uničena. Jasnemu mu je postalo, da je polom blizu, njegova malodušnost se je prelevila v besnost in v divje obtoževanje vseh onih, ki so ga "zahrbtno izdali." V tem času njegove duševne bolezni se je menjaval "furor teutonicus" v depresiji popolnega malodušja, tako da je bil nesposoben soditi, nezmožen ali pa nerazpoložen, da bi govoril svojemu narodu.

Zdaj se je zopet popravil. Duševni povod ozdravljenja je dejstvo, da je preživel in prebavil nemški poraz. V duhu je že odšel iz Berlina, se sprijaznil z mislijo na vojaški poraz in je že zmožen misliti na Nemčijo, zavedeno od zavezniških armad. Skozi dolge mesece obupa in razočaranja se je bnil in upiral na usodo, besnel je in obupaval. Toda Hitler je radikalen politik in realist. Spoznal je, da ne more ničesar, in se je prilagodil tej misli. Ko pa je v svojih mislih in spoznanju evoluiral do tega, se je z besno odločnostjo postavil na robu, še vedno boren in uporen.

Prečnil je vse izgleda in možnosti rešitve—za samega sebe in za nacizem kot idejo in politično stranko. Njegov zaključek je bil, da so možnosti še vedno dobre, tudi v slučaju, da bi bila izgubljena. Ni nemožno, da je bila trdnost njegovega prepričanja v torkle izvrstna igra. Hitler je bil vedno čudovito dober igralec.

Nazadnje temu pa mislim, da to ni bila igra. Prepričan sem, da je Hitler pripravljen na to, da se skrije v podzemlje in počenja podtalnega gibanja. Njegov glas in splošno držanje ni bilo v skladu z dušo človeka, ki se pripravlja na beg v Španijo ali Argentino ali Japonsko. Morala bi nekatera svojih pobratimov v druge dežele, da tam

agent nemške vojaške mašine in organizator masčevalne vojne. Njegovi začetki so bili skromni, toda pozneje je zgradil najmočnejšo vojaško silo vse Evrope. V sedanjem trenutku so njegovi izgledi obnem boljše in slabši kot takrat. To je videti presenetljivo, pa ni. Nemčija bo mnogo manjša, izmognana bo in siromašna, mnogo bo razvalin in opustošenih krajev. Nemčija tudi ne bo imela vojaške sile, ki bi mogla nadomestiti Reichswehr, s katero se je začelo po zadnji vojni.

Toda obnem, je tudi res, da Hitler ne bo kot kajzer zapustil Nemčije in svojega naroda. Kajzer je pozabil pripraviti vso potrebno za slučaj poraza. Zmešnjava v poraženi Nemčiji po vojni, dejstvo, da bo nemogoče poloviti vse nacistične in da bo ostalo na stotine tisoč SS-vojakov in uradnikov stranke na prostem, vse to nudi velikanske možnosti za podtalno gibanje.

Tako je torej danes Hitler oborožen z novo teorijo in novimi načrti. Obriši teh načrtov so najbrže že jasni—morda jih deloma še izvaja. To je brez dvoma pravi vir presenetljive osebnosti, katere kaže zdaj, tik pred polomom.

—ONA.

Primorskim rojakom izven domovine!

(Bazovica)

Naš primorski rojak in gotovo eden prvih naših primorskih borcev za svobodo naše domovine, prof. Zorko Jelinič, ki je dolga leta preživel po laških ječah in vse svoje življenje posvetil primorski zemlji in njenim ljudem, pošilja Slovencem iz Primorja tole poslanico:

Dve polni desetletji smo se borili primorski Slovenci proti fašistični Italiji sami, za gol obstanek in življenje. Slehera ped naše zemlje priča o teh neodoljivih borbah: streljani v Bazovici, mrtvi po vseh mejah in krajih trpljenja—fašistični tribunali, zapori vse Italije, vsi umazani konfinacijski "kampi" nas poznajo—požgane vasi, uničene družine in domovi. Četrtina vsega našega primorskega ljudstva je v grenkem izgnanstvu iskala strehe in nadomestila za zatrt domovino: to je dokument vsake družine o veliki naši borbi in trpljenju iz predvojnih časov, ko se je svet še bratil s fašističnimi zatiralci.

Že smo bili utrjeni zdvojnili, ko je ves kulturni svet začel veliki obračun z nacifašističnimi zločinci, ko se je na belgradskih ulicah marca meseca 1941. leta porodila nova Jugoslavija. Prislunhili smo ob vseh bregovih, ob Soči in ob morju, Krasi in Istri—v dušah zaslučili, da je napočila doba borbe na življenje in smrt, za svobodo in z njo za življenje, človeka vredno in drugim narodom enakopravno. Znova se je začel še bolj krvavi ples. Kakor zver v nevarnosti, se je vse primorsko slovenstvo, vse moško in žensko, kar ni bilo zaprto, internirano, mobilizirano, zateklo v gore z orožjem v roki v končno borbo za svobodo: sedaj ne več samo, zliro se je v veliko osvobodilno gibanje, ki je zajelo vse jugoslovanske narode v bratskem objemu in v vzajemnem podpiranju, od Čedad pa do makedonskih planin, v divje veličastno dejanje, ki je začudilo ves svet zaradi svojega junaštva in požrtvovalnosti. Tri leta krvavih borb po vseh soških in kraškoistarskih hribih, pogoriščih vasi, tisoči umrlih od lakote na Rabu in v bojih, nezasišano

trpljenje in pomanjkanje pod vsako streho, to so dokazi vere pravih primorskih Slovencev v svojo svobodo in bodočnost: vere v samega sebe, v svojo pravico in v svojo moč, ki je zaplamljela še više v sreči naših rojakov in jih prerodila kakor Petra Klepa. Njih požrtvovalnost ne pozna mej, ne utrujenosti v moški zavesti, da nam tuji svet ne bo dal živeti in ne daroval svobode, če si je sami ne bomo vzeli z orožjem v roki, združeni z vsemi našimi jugoslovanskimi brati.

Primorski Slovenci v zavezniški tujini, ali točneje, tisti med njimi, ki se stojijo ob strani prekrižanih rok—kaj je v vaših razdvojenih dušah, da še omahuje te spričo te veličastno strašne osvobodilne borbe v domovini? Se niste preboleli stare Jugoslavije? Prijatelji, to staro Jugoslavijo je neizbrisni tok zgodovine nepreklicno zdobil. Strašna vihra te svetovne vojne je zrušila in še ruši vse staro in trlo v svojem divjem čistilnem vrtnicu; a pravi, resnični jugoslovanski narodi, v svoji mladostni moči, so ostali; z medsebojnim bratskim podpiranjem se bore za svojo narodno svobodo in v isti mah grade z zdravno, nezlomljivo slutnjo novo, resnično demokratično Jugoslavijo. Za to boljše bodočnost je v naši sredi neumorno delal in trpel naš soški videc in vodnik France Bevk, iz rodu Gregorčičev, Kosovelov in toliminskih puntarjev, in se zanje neustrašeno boril, zvest svojemu tlačenemu rodu, zvest svojemu trpečemu kmečkemu pokolenju.

Usoda naše Primorske je nezlomljivo združena z usodo vse Jugoslavije, in ko bo napočila ura njene popolne osvoboditve, bo odbila ura tudi naše primorske osvoboditve. Naj vas ne varajo spletke, dvomi v dušah: svoboda je za nas Primorce in Jugoslovane ena sama in nedeljiva, in zanjo se bori na vsaki grudi vse naše svete zemlje; bilo na dalmatinskih obalah, po soških gorah ali po makedonskih dolinah, povsod se bori za svobodo Primorske, kakor to zapovedujejo vojaške potrebe in

enotno vodstvo NOVJ. Narodno osvobodilna vojska Jugoslavije, danes že v svetu proslavljena in mednarodno priznana, pod stvariteljskim vodstvom maršala Jugoslavije, Josipa Broza-Tita, je edina, ki nas more privedi do popolne osvoboditve.

Čakanje in molčanje je lastnost, utepena nam od fašizma, ki nam je prepovedal vsako misel na lastno domovino, a nas je gnal poginjat kot živino v svojo zločinsko vojno. Svobode pa je vredno le tisto ljudstvo, ki si jo pribori, in le tako ljudstvo jo bo tudi stalno ohranilo. To so že davno razumeli s krvavo izkušnjo na lastni koži naši rojaki, ki se junaško bore po vseh gozdovih naše Primorske in Jugoslavije. Kravava zarja svobode, ki vstaja na vseh obzorjih, nam govori, da se približuje čas osvobodjenja. Zaradi tega vam kličem: Val resnični rodoljubi, strnite se do zadnjega v vrstah narodno osvobodilne vojske, da tudi vi pripomorete k zmagi naše svete borbe!

Zorko Jelinič.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje z 2. strani)

la nad Rusijo in Jugoslavijo in mi ne moremo postavljati vlade v Jugoslaviji. Pustimo naj si oni sami izvolijo vladu po svojem okusu in pameti, a mi pa jih podpiramo, da se prej rešijo neznošnega gorja. Saj so mali partizani priznani od naših zavezniškov; ali ne bi bilo žalostno, da bi jih mi zapustili v tej strašni uri, pa naj bodo kar koli. Naši so! Prosveta sedaj vse to odobrava—torej ni več taka kot je bila.

Časopis je drugačen tudi zato, ker ni več notri tiste dolge kolone (ime sem pozabil, ker me ni zanimala). Saj veste, to je bila tista kolona, ki je bila večinoma posvečena župniku Trunku. Torej, kakor vidim jaz, to so glavne spremembe. Kdor uredništvu zaželi, naj ga pošlje v Prosveto radi tega ne bo propadla.

Zadnja stran pa mi ne ugaja. Sem proti lepo donečim povestim, ker ne vidim nič resnega v njih. Naj se jih nadomesti z boljimi gradivom. Izjema je le kakšna resnična zgodba. Kdor hoče poslušati ganljive povesti, naj kar zavrti radijski kazalec, pa bo do solz ganjen. Saj jaz tako mislim, kajti večkrat vidim, kako ima naša mama objokane oči, ko posluša radio...

Če ne bo komu dovolj moj skromen dopis, lahko pa zopet nadaljnjih šest let molčim, seveda, če bom še travo tlačil, oziroma razmetaval sneg. Ob zaključanju pa pozdravljam vse čitatelje Prosvete.

Math Babor.

Burbonci širom dežele so dvignili velik krik, ko je predsednik imenoval Henryja A. Wallaca za novega trgovskega tajnika. Njega je videti na sliki, ko je pred senatnim odsekom podal svoj "radikalni" govor, v katerem je naglašal, da je glavni problem dežele polna upositeljevanja po vojni. S tem govorom je burbonce še bolj zaskrbelil in rezultat je bil, da se je večina odseka izrekla proti Wallacevemu imenovanju.

Nova akcija za pomoč Jugoslaviji

V Bridgeportu, Conn., se je na prizadevanje prijatelja jugoslovanskega naroda ustanovilo novo združenje z imenom "The American Association for Reconstruction in Yugoslavia". Združenje bo razvilo svoje delo po vseh državah U.S.A.

The American Association for Reconstruction in Yugoslavia je organizacija profesionalnih ljudi, moških in žensk, kateri se trudijo in žele, da pospešujejo medsebojno zaupanje in razumevanje med ameriškim in jugoslovanskim narodom in da se postavi zdrav temelj v povojnem sodelovanju.

V tem pogledu bo American Association for Reconstruction in Yugoslavia igrala vlogo nekakega posredovalca, s pomočjo katerega se bo mogel ameriški narod bolje spoznati z vsemi vprašanji, ki se tičejo Jugoslavije. S pomočjo tega informativnega dela pričakuje združenje, da seznaniti s tem vprašanjem tudi ameriške strokovnjake, inženirje in zdravnike, kakor tudi da se po možnosti omaga Jugoslaviji v njenem programu pri zgradbah in obnovitvi dežele po vojni.

Aktivnost združenja

V buletinu zedinjenega odbora jugoslovanskih Američanov bodo priobčeni članki o raznih problemih. Avtorji teh člankov bodo tehnični eksperti. V člankih se bo razpravljalo o raznih fazah v rekonstrukciji Jugoslavije, kakor na primer: javno zdravje, gozdarstvo, rudarstvo, ribolov itd. Ti članki bodo merili na to, da se prouči, kakšne smeri je treba vporabljati v programu rekonstrukcije Jugoslavije na podlagi izkušenj ameriškega industrialnega in znanstvenega razvoja.

Članki bodo objavljeni v ameriškem tisku v srbsko-hrvatskem in slovenskem jeziku, kakor tudi v angleškem. V ta namen se bodo uporabljale tudi emisije po radiu. Poleg tega se bodo prirejale javna predavanja, na katerih bodo govorili ugledni ameriški in jugoslovanski učitelji in inženirji. V okviru organizacije same bodo otvorni tečajji, kjer se bo članje združenja vzgajalo v poznavanju znanstvenega in kulturnega razvoja v Jugoslaviji.

Raziskavanje

V okviru združenja bodo osnovane razne profesionalne kategorije. Njihov namen bo, da zbirajo material v tozadevni stroki in da pripravljajo načrte ter priporočila za jugoslovansko vladu. Na primer za zadevo javnega zdravja bo skupina ekspertov na tem polju zbirala statistične podatke in informacije iz Jugoslavije, da na ta način more predložiti dragocena priporočila, kako bi se delalo za izboljšanje zdravja jugoslovanskega naroda.

Kakor hitro bo mogoče, se ustanovi knjižnica, katere bo v vodstvu odbora za raziskavanje. Ta knjižnica bo služila kot središče, koder se bodo zbirali vsi podatki o prirodnem bogastvu, o morskih in vodnih potih, industrialnem razvoju, prejšnjem delu za narodno zdravje itd. v Jugoslaviji. Te podatke bodo po možnosti prejeli vsi člani. Podatke o sedanjem stanju v Jugoslaviji bo združenje poskušalo dobiti od jugoslovanske vlade.

Pomoč Jugoslaviji s strokovnjaki

Posebno pažnjo hoče združenje posvetiti temu, kako bi se poslalo v Jugoslavijo tehnike in druge profesionalce, da izdelajo načrt za industrijski pogon. Že tako mala industrijska podjetja so uničile barbarke fašistične tolpe. Tudi je ljudska delovna sila znatno zmanjšana radi herojskega odpora jugoslovanskih narodov proti sovražnikom. Številni intelektualci in tehniki so

Dr. Frank Paulich	10.00
Mary Knez	11.50
Miss Devera Sievers, v počast spomina Rana Rabina, Milene Markovic, dr. Olge Dedijer in Nikole Mirkovica	115.00
Victoria Mihelc	5.00
Andrew in Julia Spregar	5.00
Mrs. T. M. Webster	2.00
Hugo Winter	1.50
Ivan Franges	1.00
Sara Simac	3.00
Tilja Gugic	5.00
N. P. Popp Sr.	2.00
Anna Hayden	1.00
Louis Adamie	25.00
Jerry Krajec	5.00
Vjekoslav Sipek	5.00
John Jaklic in sin	10.00
Diana Magajna	2.00
Julio Delgado	1.00
Sonia Sohneman	2.00
Ivan I. Podolski	1.00
Prijatelj	50.00
Miss S. M. Tomie	1.00
Matthew Balich	100.00
S. P. Viskovich	18.00
Capt. S. Schreiber	20.00
Anna Dubrovski	2.00
Louis M. Sears	6.50
Miss Florence Garvin	5.00
Yugoslav American Central Council, San Pedro, Cal.	200.00
Andrew Trstenjak	25.00
Union of Yugoslav Americans, N. Y. C.	50.00
Rudolf Potocnik	5.00
D. Komnenich	25.00
Blagoy Popov	25.00
G. Beko	25.00
Philip Fijan	25.00
Rilip Fijan	5.00
SANS, odsek Brooklyn, N. Y.	5.00
Josip Sarson	5.00
Ivan Kristofer	5.00
Tony Deranja	2.00
John Stebel	2.00
J. Ambrozich	2.00
SNPJ Home Inc.	3.00
Paul Grurich—nabral	63.58
Dr. A. G. Juracovich	35.00
J. V. Tadie	2.00
Pvt. S. Klumman	1.00
Macedonian - American Peoples League	500.00
Frank Cesen, tajnik SANSa	5.00

Skupaj \$ 1,491.08
Skupaj do konca januarja s prispevki in obiljubljeno \$25,001.08

Združene Hrvatice, Srbkinje, Slovenke in Macedonke v Detroitu so priredile nedavno zabavo, od katere so prispevale 50% čistega dobička zedinjenemu odboru. Čisti dobiček te prireditve znaša nad \$1100.00, kar pomeni, da bo združeni odbor dobil te dni iz Detroita okoli \$650.00. Zedinjeni odbor JSA v Bessemerju, Pa., je priredil 27. januarja večerjo, katere polovica čistega dobička je namenjena temu fondu.

To je eden izmed najboljših načinov, da se pomaga temu fondu.

Mi smo prepričani, da se bo v bodočih par mesecih pridružilo tem darovalcem še mnogo društev, odborov in posameznikov, ki pojmijo in cenijo obsežno in koristno aktivnost te naše najbolj reprezentativne ustanove v Ameriki.

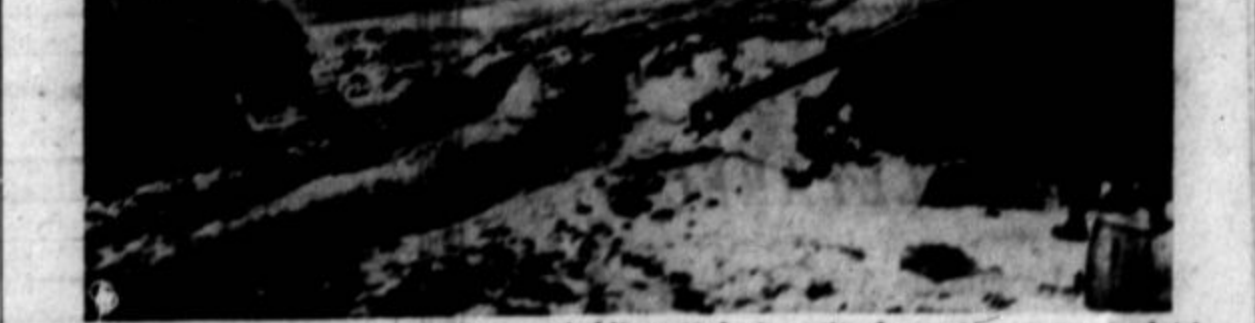
Naša najvažnejša naloga je, da razbijemo najnovejšo politiko reakcije, katere izkušna na račun borbe jugoslovanskega naroda izvzati nasprotstva in nesloge v naših vrstah, kakor tudi konfuzijo med ameriškim narodom napram Jugoslaviji. Tej nalogi pa hočemo biti kos samo, ako se zagotovi za to leto predpisani proračun. To se bo lahko doseglo, ako se zavzamemo naši bratje širom Amerike, da pridobijo ali direktne prispevke ali pa del dohodkov od zabav in prireditev, da se tako zagotovi še kakih \$25,000.00.

Rednim prejemnikom našega "Bulletina" in drugih publikacij se tudi priporočamo, da nam za to leto pošljejo svoj prispevek po svoji možnosti.

Vinko Ujele, finančni tajnik.

EKSTRA Red Points
PRIDITE IN DOBITE JIH
2 rdeči točki za vsak funt porabljene masti, ki jo prinese k mesarju
HRANITE MASTI—ZA VOJNO ZDRAVILA

Ameriški armadni inženirji demolišajo pohabljenе tanke in antitankovne topove na zapadni fronti, da ne padejo v roke sovražniku v slučaju, da bi napravil nov sunek.

RDEČA KOKARDA

Roman iz velike francoske revolucije

STANLEY WEYMAN

(Nadaljevanje)

Ko sem vstal iz mize, je bila ura dve. Ker sem se vsak trenutek nadejal abbeja Benoita, sem ukazal, naj osedlajo konje; nato sem krenil v vas, ker mi razburjenost ni dala ostati na mestu. V vasi je bilo vse narobe. Tri četrtine prebivalcev so bile odšle v Saint-Alais gledat pogorišče in tistim, ki so ostali doma, se ni moglo prijeti za vsakdanja dela; zbirali so se na križempotjih, pred hišnimi vrati in pred cerkvijo ter besedovali o dogodkih. Eden se je oju-nal in me je vprašal, ali je res, da je kralj da-rovat vsa zemljišča seljakom; drugi je hotel ve-deti, ali bo še treba plačevati davke; tretji mi je zadal še bolj bedasto vprašanje. Vendar pa se nihče ni vedel nespošljivo in malone vsi so mi izrazili svoje veselje nad tem, da sem ušel nakanam "onih nepridipravov."

O župniku nisem mogel zvedeti prav ničesar. Ta je trdil, da je tam, oni, da je drugje, tretji, da je odšel v Cahors. Poln neizrekljive tesnobe in vznemirjenosti sem se vrnil v grad. Iz stra-hu, da se ne bi zgrešila, se nisem ganil izpred hiše; več ur sem hodil po drevedu in se ustav-ljal zdaj pri rešetnih vratih ter gledal na cesto, zdaj v senci orehov in premišljeval. Zvečerilo se je, nastala je noč, a jaz sem še vedno čakal župnika in v bolestni napetosti duše ugibal, kaj se godi v tem trenutku. Nemirni bes tistih dni se me je bil polastil; misel, da stojim tu križem-rok, med tem ko se ves svet giblje, me je mučila do neznosnosti. Ko me je prišel Andre klicat k večerji, sem ga preklinjal napodil; in po ve-čerji sem se vzpel na grajsko streho in sem opre-zal v noč, pripravljen na to, da zagledam v da-ľjavi zarjo novih požarov.

Toda videl nisem ničesar posebnega in župni-ka ni bilo od nikoder. Ko sem tako prečul vso noč, sem se ob sedmih zjutraj odločil; zajahal sem konja in se odpravil v Cahors. Andre je rekel, da mu ni dobro, zato me je spremljal Gil-les. Saintalajska okolica je bila videti vsa za-puščena; toda pol milje dalje, na hrbtu griča, sem došel kakih dvajset okornih seljakov, ki so odločno korakali po cesti. Vprašal sem jih, kam so namenjeni in zakaj ne delajo na poljih.

V Cahors gremo, gospod, po orožje," so mi odgovorili.

"Po orožje? S kom se boste vojskovali?"
"Z razbojniki, gospod. Povsod jih je polno; klatijo se okoli ter koljejo in požigajo. Bog nas je čuval, da jih doslej še nismo videli. A drevi bomo že oboroženi."

"Razbojniki!" sem se zavzel. "Odkod so prišli?"

Nihče mi ni vedel povedati; čudeč se njihovi lahkovernosti, sem nadaljeval svojo pot. Toda z razbojniki še ni bilo konca. Pol ure pred Ca-horsom sem jahal skozi vasico, ki jo je vznemir-jal isti nezmisljeni strah. Na koncu vaške ulice je bila postavljena barikada in na zvoniku sem opazil moža, ki je stražil. Vsi prebivalci, ki so lahko hodili, so se bili odpravili v Cahors.

"Kako to? Čemu?" sem vprašal.

"Poizvedet, kaj je novega."

Izprevedel sem, da me domišljija ni varala. Ves svet je bil razburjen, vse je bilo na nogah. Vsakomur se je mudilo poslušati in pripovedo-vati; ta je grabil za orožje, ki ga še nikoli ni bil držal v rokah, oni je dajal nasvete, čeprav je vse svoje življenje slušal druge; ljudje so se lotevali vsega mogočega, samo vsakdanjega de-la ne. V Cahorsu je vršalo kakor v ulju pred rojčitvijo in valantreški most je bil tako poln ljudi, da sem se komaj preril skozi njegova tri zaporedna vrata.

Zdaj, ko sem jahal po ulicah s trobarvno

rožo na klobuku, se nisem nič več čudil, da so me tu pa tam pozdravljali s klici: "Živel vikont de Saux!" Opazil sem pa, da se ni manjkalo niti takih, ki so nosili bele kokarde. S ponosno dvignjenimi glavami in z rokami na betihih svo-jih mečev so stopali po dva in po trije vitric po pločnikih, ne meneč se za množico, ki jih je so-vražno spremljala z očmi. Nekateri so mi bili znani, večina jih je bila videti tujcev; in v tem, ko sem zardeval pod zaničljivimi pogledi onih, ki so me morali smatrati za odpadnika, sem se vpraševal, kdo so ti. Naposled sem vendar že prispel do Dourya, ki mu je nad vrati igrala v solncu velika trobojna zastava.

Sauški gospod župnik? Pravkar je bil zgoraj, na odsekovi seji. Ali ne bi hoteli gospod vikont sami stopiti do njega? ...

Šel sem na vrh, skozi gnečo glasnih ljudi, ki so se prerivali po stopnicah in hodnikih ter govorili in mahali z rokami, kakor da mislijo pre-bitu tu ves dan. Ena izmed vrat so se odprla, nov trušč mi je udaril naproti in stopil sem v sobo, kjer je sedelo okoli dolge mize do dvajset ljudi; nekateri izmed njih so vstali, ko so me zagledali, a večina jih je obsedela. Trije ali štirje govrniki so govorili namah in moj prihod jih ni niti malo zmotil. Na onem koncu mize sem spoznal abbeja Benoita in Butona, ki sta mi prišla naproti, ter kapetana Hughesa, ki se je vzdignil, a ni prestal govoriti. Zmešnjava ni dolgo trajala; po prvem dobrohotnem sprejemu sem kmalu sedel v naslanjaču na koncu mize, med kapetanom in nekim cahorskim notarjem. Okorišče se z občim hrupom, sva izpregovo-rila z abbejem Benoitom, ki se je pomudil pri meni, nekaj besed.

"Zakaj niste že včeraj prišli?" mi je šepnil.

"Saj ste mi bili sporočili, naj vas počakam!" sem odvrnil.

"Jaz?" je zategnil. "Nikakor ne; sporočil sem vam le svojo pronjo, da pridite za menoj ... če vam je drago."

"Tega sporočila nisem prejel," sem dejal.

"Andre mi je rekel ..."

"Oh, Andre! Vem, kaj se je zgodilo!" je tiho zamrmral.

Zmajal je z glavo.

"Lopovi!" sem vzkliknil. "Po tem takem me je nalagal. In ..."

Toda župnika so poklicali na njegovo mesto in morala sva se ločiti. Prav tedaj je večina razgovorov prestala in kmalu je bilo slišati sa-mo dva govornika. Ne meneč se drug za dru-gega, sta trdovratno oporekala sosedom in go-vorancila—ta o "družabni pogodbi," oni o raz-bojnikih—o tistih bajeslovih, ki so povsod po-žigali žetve in klali ljudi!

Kapetan, ki je še težko čakal, da bi prišel do besede, je naposled prekinil govornika:

"Ta-ta-ta! Časi teorije so minili, gospod. Vsa-ka drobtinica dejstev ..."

"Je vredna več nego funt teorije!" je vzklik-nil tisti, ki je govoril o razbojnikih—videti je bilo, da mora biti kak branjevec—in krepko udaril po mizi.

"Toda ura je prišla! Zgodovinska ura, ko je treba združiti dejanje s teorijo!" je vpil na-sprotnik. "Ura, da ustvarimo vzoren družabni red in prerodimo svet in ..."

"Da prerodimo vrage!" se je z enakim na-vdušenjem odrezal nasprotnik. "V trenutku, ko so razbojniki pred našimi vrati! Ko nam po-žigajo žetve in domove! Ko ..."

"Gospod," je suho rekel kapetan, "dovolite!"

"Izvolite, gospod."

(Dalje prihodnjic.)

DALMATINSKE POVESTI

Igo Kai

KRIŽ OB POTI

(Nadaljevanje)

Večerno solnce se je nagnilo do nasprotnega otoka Kolopeči, za katerim se blišči daljna mor-ska planota. Med otokom in ob-režjem se še ponekod odseva to-neče solnce; v temnomodrem mraku se ziblje senčno valovje.

Blag večerni mir se razprosti-ra nad morjem. Časih se čuje zamolklo šumenje valov, pluska-jočih ob brežnih pečinah. V ve-jevju širokih oljk se ne giblje otroplo listje, v posameznih pini-jah šumi lahka sapica. Krilati mrčesi se glase v poletni večer.

Od severnega konca globoke-ga zaliva drži pot med olčev-jem navzgor. Gost bršljan se vzpenja po steblih posameznih hrastov; tu in tam stoji košato rožičevo drevo ali temolistna lavorika; po vejah prostornih brestov se vijje plodna trta.

Visoki zidovi in s kamenjem vrte in drže zemljo, da je ne iz-utrjeni nakopi obkrožajo oljne pero plohe. Na levi strani se

sveti zaliv, in daleč se vidi pre-ko ožine med Dažo-otokom in Kolopečjo na plano morje.

Onemogel starec v raztrgani mornarski obleki koraka po ce-sti. Noge mu tiče v plesnivih opankih, obleka mu je vse pre-ko zakrpana, da se ji ne vidi prvotna snov. Okoli telesa nosi rdečkast pas, s katerim si na jugu ovijajo turban okrog glave. Na glavi ima egoljeno žepico napolskih mornarjev; trioglat kos ji je na vrhu utrgan, in sko-zi razpoko se svetijo snežnobeli lasje, ki tudi v redkih šopkih vi-se okoli senc.

Počasi dospo do vrha in po-stane; solnce je utočilo za bre-govi.

Starec se ozre, vzdihne in re-če zamolklo:

"Sedaj, ti nesrečni kraj, sedaj sem dospel na oho mesto, kjer sem pričel svoje mučno življe-nje! Nesi mi pozdrav mile domo-vine; lahko bi te preklinjal; to-da celo kletev moja je prazna, prazna kakor moj dihl!"

Približa se kraju, kjer stoji križ. Sesti hoče, da bi si odpo-

čil, ali zdajci ugleda spomenik, prestraši se in se zgrudi na ob-ličje.

"Križ, znamenje vidim tukaj!" vzklikne žalno. "Ali me spomi-njaš moje zlobe, spominjaš ne-sreče? Ali mi oznanjaš milost? —Oj, ako si mi znamenje opro-ščenja, kako radosten bi nagnil tu svojo glavo!"

Vstaja, ali ne dado mu ola-bele moči. "Oproščenje! Koliko časa sem ga iskal po širnem sve-tu! Meni ni bilo milosti. 'Mori-lec, ubojica, strašna te čaka osve-ta!' Tako mi je vedno govoril notranji glas in mi plákl srce! Oj, ta osveta! Vse življenje mi je zagrenila! Sedaj miruje po-trtemu starcu, in odrešenja zna-menje me pozdravlja na onih tleh, kjer mi je vzklika nekda-j bolest neizrečenega kesanja."

Zamolklo ihte govori starec. Moraki valovi zašume, večerni veter piše z brda v dolino, glas-neje cvrlikajo črčki in kobilice po grmovju in vinogradih.

Sedaj se zagiblje telo, ležeče na zemlji: "Samo dotaknil bi se tega znamenja milosti, moj Bog! Potem me reši življenja!"

Ječe se plazi dalje in prostre roko. "Samo s prstom naj se do-taknem spomenika, znamenja miru!"

DRAMATIC RESCUE IN BURMA

SOLDIERS ORGANIZED a tree-top rescue party when this liaison plane crashed into a tree at a Central Burma airstrip. Here they are lowering Sgt. W. H. Letta, of Rochester, N. Y., by means of ropes and pulleys. Letta, received a fractured leg and lacerations of the arm and face. His three passengers, wounded infantrymen being evacuated from a jungle battlefield, were treated for shock. Signal Corps photo.

In iznova si oddahne in se tru-di proti križu.

"Ne daj, da poginem, predno dospem do križa!" šepčejo mu ustna; vzplaci raztegne roko — mirno mi obleži na rosní travi.

Mrak pokriva morje in breg. Iz dalje se sliši nočna ptica; svetlo se blišči nebo. Strme go-line mejnih gora plamte od rož-nega svita, in mornar, ki pluje po temnih valovih, ozira se po bleščečih pečinah in se čudi plamtečim vrhovom, za kateri-mi prihaja v temnomodrem pla-sču blažena noč ...

Ozrimo se nazaj za štirideset let.

Našli so nekega jutra na istem mestu mladega moža s smrtno rano v prsih.

Vso okolico je spreletel strah; zakaj umorjenec je bil mladi priljubljeni kmet Luka Nedo, ki bi bil drugi dan povedel pred oltar lepo Jelo iz Zatona.

Toda še bolj je razburilo ljudstvo, da Jele ni bilo nikjer. Iskali so jo, dama, pri znanih in sorodnikih; nikdo je ni videl od zadnjega večera. Roditelji so mislili, da je prenočila pri sorodnikih; ali kdo opiše njih strah, ko čujejo, da se je vrnila z Luko domov! In sedaj je ni!

Iskali so izgubljeno nevesto, toda zaman. Druga večera še-le je našel ribič med morskimi pečinami otroplo žensko truplo. Prizvani sosedje so jo prinesli v vas; bila je Jela, toda kakšna! Okrvavljene so ji bile roke, raz-trgana obleka, in preko čela je imela težko rano. Ali živila je.

Človeške duše ni bilo, da bi si razjasnila ta dogodek.

Zdravnik se je trudil oživiti nesrečno deklico, in med tem so ponesli v Orašču Luko na grobi-

šče. Vsi prebivalci bližnjih sel so bili pri pogrebu.

Prišli so gospodje od sodišča. Dosti so ugibali in povpraševali po zločinstvu; ali dokler Jela ni mogla govoriti, ni jim bilo moči pojasniti groznega uboja; ona sama bi mogla imenovati morilca, in ako umre, tedaj po-krije nepregledna temnota ves dogodek.

Prešli so dolgi tedni, predno je okrevala toliko, da je bilo mo-goe vsaj nekaj poizvedeti od nje. In sčasoma se je pojasnilo vse.

Na zatonskem bregu je stala nekda-j še danes se vidi neko-liko podrtin—uboga hišica, zgra-jena iz neobdelanih kamnov in pokrita z morskimi trstjem.

Stari Vukotič je živel v nji z ženo in otrokom. Živel je ob ribarstvu, in kadar mu je sre-ča donesla, ob tem, da je preva-žal ljudi, ki so hoteli v grad ali na otoke.

Strašen vihar pogoltno neke-ga dne ribiča, čoln in njegov plen; uboga vdova ostane sama z devetletnim Vujem. Mati je pohajala na delo, Vuj pa, ker je bil mlad, se je poprijel ribar-stva. Seveda so rekli, da sega po vsem, kar mu prihaja pred roke; ali niso mu mogli dokazati ničesar, ker je bil prekanjen in bistre glave.

Ko mu je bilo petnajst let, je odšel na trgovsko ladjo, in do-brih osem let niso čuli ničesar o njem.

Hipoma se vrne, dorasel mož temnorjavega lica in se ustano-vi v svoji kočici; mati mu je umrla že pred nekoliko leti. Ri-baril je in še rajši dovažal pre-povedano blago ...

Nedaleč od njegove koče je stal dom mlade Jele, "cvieča za-

tonskega". Nedolžno deklet je zrla veselo v beli svet in bilo je prijazno vsem ljudem. Mladeni-či bližnje okolice so se hrepene-če ozirali po nji; kaj čuda, ako je tudi Vuj gledal po Jeli in si jo želel pridobiti! Ali dasi je bila dobra vsemu svetu, vprčo Vuja jo je stresala groza, kakor bi se belala njegovih žarečih očih; toda Vuj je bil vztrajen. Ko se je obljubila Luku, jo je nekega dne poljaskal, vedoč, da je sama doma. Rotil jo je in zaklinjal, naj pusti Luko in se vda njemu. "Srečna boš le z mano!" je vzkliknil naposled.

Ali ko se je Jela prestrašena obrne, ji zapreti, da jo siloma loči od onega ... in tedaj zbeži iz hiše proti domu. Mnogo te-dnov ga ni bilo videti v Zatonu. Jela si vesela oddahne; misli-la je, da je ne pride več mučiti. Zatorej niti ženinu ni povedala ničesar, nego hrepeneč je čakala dne, ki jo združi z Luko.

Nekega popoldne se vrača Je-la iz grada domov. Stari, napol gluhi njen ujec vodi čoln, in de-kle mu krepko veslaja pomaga. Ko dospeta vitrice Dože-otoka, prikaže se za svetilnim stolpom ladja, ki pluje v zapadni sapi kakor puščica proti zatonu. Ali hipoma se sname jadro, in kre-ne Jelinemu čolnu naproti. Jela se strese, zakaj spoznala je Vuja.

"Kam tako hitro, ljubica? Ali se ti mudi k poroki?" roga se ji že od daleč.

Ladji sta sedaj druga poleg druge. Vuj pozdravi starca z roko, in ta odzdravi, ne da bi se posebno menil za prišleca. Pozorno pazi na veslo, ki mu pa ne koristi nič, ker Vuj zadržuje čoln.

"Kaj hočeš, Vuj? Kaj me mo-tiš?" vpraša ga deklet prestraše-no, toda odločno.

"Kaj hočem? Lahko bi si od-govorila sama! Videl bi te rad, govoril nekoliko besedic s tabo." In milo, koliko more, nadaljuje: "Oj, Jela, samo to mi reci, da pustiš Luko, in čakal bom leto dni, da boš moja. Ali hočeš?"

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vse

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častilke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VOĐSTVO TISKARNE APELIJA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojavnila daje vodstvo tiskarne
... Cene zmerno, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4884

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in priložje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in eno družino iz eni naroč-nik. List Prosveta stane za vse članke, za članke ali naročnike \$0.50 na eno leto naročnino. Kot vsi člani so plačajo pri nastopu \$1.50 za eno tednik se jim to priložje k naročnini. Torej sedaj si vseh reči, da je list prosvet na članu SNPJ. List Prosveta je vaka lastnina in getovo je v vaki družini nekdaj, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili—Veslej kakor hitro kateri teh članov prepeha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnstvu lista, in obenem doplačati dotično vstopno listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnstvo snižati datum za to vstopno naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$0.50	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.50
2 tednika in 3.00	2 tednika in 5.10
3 tednika in 2.40	3 tednika in 3.90
4 tednika in 1.90	4 tednika in 2.70
5 tednikov in 1.50	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Isposlajte spodnji kupon, priložite potrebno vstopno denarja ali Money Order v plaču in si naročite Prosveto, list, ki je vaka lastnina.

PROSVETA, SNPJ,

2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priložite polnjam naročnino na list Prosveto vstop \$

1. Ime _____ Čl. družine št. _____

Naslov _____

Ustanovite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2. _____ Čl. družine št. _____

3. _____ Čl. družine št. _____

4. _____ Čl. družine št. _____

5. _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

AMERIŠKI DRUŽINSKI

KOLEDAR

Letnik 1945

vsebuje sedemnajst pripovednih spisov, petnajst pesmi, sedemnajst raznih opisov, nekateri iz zgodovine ameriških Slovencev, tri članki in razprave, razne koledarske in druge podatke ter nad štirideset slik.

Prva slovenska knjiga v Ameriki, v kateri so spisi z bojišč osvobodilne fronte v Sloveniji.

Koledar stane \$1.25

Naročila sprejema:

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. - Chicago 23, Ill.